

FRI – BLADET

September 2009

Samarbetsblad för svenska friluftsmuseer

Redaktör: Karin Blent, Stiftelsen Skansen, Box 27807, 115 93 Stockholm, Tel. 084428148,

E-post: karin.blent@skansen.se

Bästa FRI-vänner !

Här kommer ett innehållsrikt FRI-blad med bl a rapport från FRI-mötet i Kungsbacka och Äskhults by, protokoll från årsmötet samt verksamhetsberättelsen för 2009.

Jag vill passa på att informera om det underhålls- och åtgärdsprogram som Läns museet Gävleborg tagit fram för sina hembygdsgårdar och som jag tror kan vara av intresse även för friluftsmuseerna.

Från 1 oktober till 31 mars nästa år kommer jag att vara tjänstledig för att pröva annat arbete. Jag skall arbeta på Riksantikvarieämbetets Samhällsavdelning. Har ni frågor under denna period så kontakta Henrik Zipsane, Jamtli, eller Cortina Lange, Skansen.

Bästa hälsningar
Karin Blent

Derras gård i Äskhults by. Foto Karin Holmberg, Skansen.

Rapport från FRI-mötet i Kungsbacka och Äskhults by 1-2 september 2009

Kungsbacka kommun och Äskhults by var värd för årets FRI-möte. Första dagen höll vi till i Kungsbackas fina kulturhus Fyren, där dagen inleddes med årsmöte efter det att kulturchef Elisabeth Lax hälsat oss välkommen.

Efter årsmötet följde sedvanliga rapporter. Först ut var Britt-Marie Borgström från Jamtli och Stina Flink från Upplandsmuseet som ingått i den arbetsgrupp (Skansen, Vallby, Torekällberget, Jamtli, Murberget och Upplandsmuseet) som arbetat fram ett förslag till mål- och policydokument för FRI's pedagoger. Förslaget kommer att skickas ut på remiss till friluftsmuseernas pedagoger. Svaren skall vara inne senast 1 oktober för att sammanställas till NCK's konferens på Jamtli i februari då man kommer att ha en workshop tillsammans med cheferna. Det förslag som man där arbetar fram kommer sedan att gå på remiss till alla friluftsmuseer och om allt går som man tänkt skall sedan dokumentet antas på FRI-mötet i Södertälje 2010. En positiv sidoeffekt av arbetet har varit att pedagogerna genom samarbetet lärt känna varandra bättre.

Henrik Zipsane berättade att arbetet inom NCK fortsätter som tidigare med seminarier, kurser och rapporter, bl a kommer man att ha en masterkurs på Jamtli. Från arbetet på europeisk nivå rapporterade Henrik att kommissionen fått direktiv att sätta fokus på alla områden som kan bidra till ekonomisk tillväxt, däribland kulturen. Man fokuserar på tre områden: Interkulturell dialog, tillgänglighet och kulturindustrin. I det senare fallet handlar det om att satsa på mer kvalitet. Mer fransk film och mindre Hollywood, som Henrik uttryckte det.

Cortina Lange, Skansen, berättade om det uppdrag som Skansen haft att utreda hur vi skall kunna bevara och säkra det äldre hantverket. Två workshops har genomförts tillsammans med representanter för olika riksorganisationer. Ett förslag har lämnats till regeringen om att skapa ett nätverk med ett antal noder som svarar för olika delar och där Skansen är föreslagen som sammanhållande. I utredningen föreslås vidare att Stiftelsen Hantverk och Utveckling får resurser att förbättra och utveckla sitt nationella hantverksregister, samt att Da Capo i Mariestad får resurser att utveckla en verksamhet med hantverkslaboratorier. Skansen har vid sidan av detta arbete påbörjat ett arbete med att säkra kompetensen för de egna skråhantverken. Ett nordiskt samarbete har också initierats kring försäljning i kulturhistoriska miljöer.

Barbro Björnemalm från Upplandsmuseet redogjorde för sitt arbete med dataregistrering av byggnader och vårdåtgärder i databasen PRIMUS samt det förslag till kravspecifikationer för registrering av levande samlingar som hon arbetat fram tillsammans med Maria Löfgren och Elin Rynger på Vallby museum. Förslaget har skickats ut till alla medlemmar i FRI. Barbro bjöd in till workshops kring registrering av levande samlingar i Uppsala i vår. En inbjudan kommer att gå ut i höst.

Björn Olofsson, byggnadsantikvarie vid Jamtli, berättade om ett nordiskt projekt kring hur vi bevarar, förmedlar och förvaltar våra kulturhistoriska byggnader på friluftsmuseerna. Projektet finansieras av medel från Nordisk Kulturfond och leds från Jamtli, där Björn är projektledare. Övriga museer som medverkar i projektet är

*Rollspel i Åskhults by. Riksdagsman Bengt Persson (Kjell-Åke Rinnarv) har nyss kommit hem från Stockholm, han har varit borta några månader på riksdagsmöte. Här möter han Jöns (Sven Johansson), bonde i Jönsas gård i Åskhults by, som undrar vad Bengt egentligen haft för sig där borta i storstaden. Rollspelet ingår i Tidsresan, en bussrundtur till kommunens tre stora turistmål.
Foto Karin Holmberg, Skansen*

Skansen, Gamla Linköping, Kulturen i Lund, Den Gamle By, Frilandsmuseet, Norsk Folkemuseum, Maihaugen, Sverresborg, Arbaejarsafn på Island och Klosterbacken i Finland. I projektet avser man att jämföra lagstiftning, praxis i hanteringen av byggnaderna, hantverkssituationen och museietiska regler. Varje museum kommer att bidra med en månads arbete. Projektet startar 1 januari 2010.

Karin Blent redogjorde för arbetet med att, tillsammans med Johan Högquist från Gamla Linköping, ta fram ett kulturhistoriskt klassificeringssystem för bevarande av byggnader på friluftsmuseer. Utgångspunkten var att se om det gick att få fram en modell som kunde fungera på alla friluftsmuseer. Redan vid jämförelsen mellan Skansen och Gamla Linköping visade sig detta dock inte möjligt eftersom behoven på de två museerna skiljer sig åt, beroende på olika förutsättningar och inriktningar. Istället har ett klassificeringssystem tagits fram för respektive museum. Bägge dokumenten bifogas detta FRI-blad. Förhoppningsvis kan de tjäna som utgångspunkt för framtagande av egna modeller.

Krister Larsson berättar om återskapandet av stubbskottsängar och användandet av hästen som dragdjur i Åskhults by. Foto Karin Holmberg, Skansen

Jamtli, Gamla och Murberget samarbetar i ett projekt kring minnesträning. Äldre människor som har problem med minnet får besöka olika miljöer på museerna där de kan återuppleva sin barndom. Projektet genomförs i samarbete med Umeå universitet.

Wiviann Reit, kommunantikvarie i Kungsbacka berättade om en studieresa som de gjort till ett bergsområde i Transylvanien där jordbruket fortfarande bedrivs som på 1800-talet. Besöket gav kunskap till arbetet med att återskapa kulturlandskapet och att inreda ett fähus i Åskhults by. På ett friluftsmuseum i trakten kunde man även studera jordbruksredskap av samma typ som tidigare använts hos oss. För den som är intresserad av att resa till Transylvanien ordnas resor dit av SBM.

Cecilia Wånge från Fredriksdal berättade om ett uppskattat matprojekt, "Mat i kvadrat". Tio kockar har odlat gamla grönsakssorter på varsin kvadrat och sedan tillrätt maträtter som besökarna fått provsmaka. Ekologiskt och närproducerat har stått i fokus. På Fredriksdal har man även haft historiska skådespel. Under en månad har man levandegjort herrgården och stadskvarteren med rollspel.

Vallby friluftsmuseum har fått extra anslag för att arbeta med tillgänglighetsfrågan. De har valt att satsa på att förbättra informationen, ett nytt skyltsystem, att göra vägarna framkomliga, anlägga nya gångstråk, öppna en ny entré och anpassat sina toaletter. De har även använt en del av pengarna till byggnadsvård, eftersom de anser att förfallna hus ej är tillgängliga. De har också förbättrat djurhängnen.

Vallby deltar även i ett EU-projekt, "Trädgårdslyftet i Bergslagen", som handlar om att stärka tre besöksmål. Man inventerar trädgårdarna för att se vad som är värt att bevara. Maria Löfgren informerade även om det nätverk för trädgårdshistoriker som finns sedan en tid tillbaka och som alla som är intresserade är välkomna att vara med i. För närvarande är 40 arbetsplatser anslutna.

På Murberget har man i år, enligt Margaretha Bergwall, dragit in storpolitiken på museet. I samband med märkesåret 1809 visade man en utställning på Stora torget i Härnösand som lockade nya besökare till museet där man i rådhuset visade en utställning om von Döbeln och en teaterföreställning.

Sebastian Goksör, som tagit över ansvaret för Östarp och byggnadsvården på Kulturen, berättade att man även där arbetar med tillgänglighetsfrågan och kommer att ordna en konferens i ämnet under hösten. När det gäller byggnadsvården så försöker man nu bevara de förändringar som gjorts tidigare på husen, "de museala spåren". De arbetar vidare med att förnya folkkonst- och designutställningarna. Man tar sig an en ny byggnad varje år. På Östarp odlar man sin egen råg för att få rätt material till halmtaken.

På Disagården arbetar man också med tillgänglighetsfrågan, bl a öppnar man en ny huvudentré. Det senaste tillskottet, Soldattorpet, inreds nu och man arbetar med programverksamheten i miljön. Vidare har man granskat verksamheten vid Disagården ur ett genusperspektiv. Rapporten finns att hämta på Upplandsmuseets hemsida. Disagårdens tillblivelse kommer att behandlas i artiklar i årets upplaga av årsboken Uppland.

På Gammlia arbetar man med ett treårigt samiskt projekt i samarbete med samiska föreningar. Tre visten skall uppföras på området. Ett skogssamiskt viste finns redan på plats. Byggandet har bedrivits i kursform. I år bygger man ett sydsamiskt viste och nästa år ett nordsamiskt viste. Man kommer att arbeta mer med berättandet. Som enda museum i landet har Västerbottens museum en egen berättarantikvarie.

Från Torekällberget rapporterade Stefan Sundblad att man kommer att uppföra en förskola som skall inrymmas i en "ladugård" uppfört efter en ritning av 1800-tals arkitekten Charles Emil Löfvenskjöld. Två nya trädgårdar har anlagts på området. En 1800-tals stadspark och en sommarvillaträdgård från 1860-talet. Insamlingen av växter har skett i samarbete med hembygdsföreningarna. Ett staket kommer att sättas upp runt området, vilket man hoppas skall minska skadegörelsen.

Flera av medlemmarna berättade att de sett en ökning av den internationella publiken.

Efter lunch höll Pablo Wiking-Faria, 1:e antikvarie och historiker vid länsmuseum i Varberg ett föredrag om kreaturernas förändringar under 1700- och 1800-talen.

Turistchef Marie Herkestam och Marie Johansson, kulturturismutvecklare, i Kungsbacka kommun, berättade om projektet KungsRike, i vilket man arbetat med att koppla ihop kultur och turism. KungsRike är samlingsnamnet för kommunens tre största besöksmål, Fjärås bräcka, Äskhults by och Tjolöholms slott. Man lyfter även

fram ett 30-tal mindre besöksmål i kommunen. Man erbjuder dramatiserade bussresor, för skolklasser och för familjer, samt dramavandringar i Kungsbacka.

Roni Wallin, slotts- och restaureringsarkitekt, berättade om olika projekt där han arbetat med tillgänglighet, bl a på Läckö slott. I rapporten "Tillgänglighet och kulturarv" redogörs för arbetet på Läckö och i Wrangelska palatset i Stockholm. Roni har även arbetat med Äskhults by där han gjort en förstudie för fysisk tillgänglighet på uppdrag av länsstyrelsen i Halland.

Dagen avslutades med diskussioner i mindre grupper kring ämnena pedagogik, djurhållare & trädgård, byggnader och ledningsfrågor.

På kvällen besökte vi Tjolöholms slott där vi fick en rollspelsvisning av slottet och åt en mycket god middag med trevlig underhållning i den nyligen restaurerade Storstugan.

Dag två ägnades helt åt besök i Äskhults by där vi vid ankomsten fick ta del av ett rollspel. Därefter tog biologen Krister Larsson oss runt på en vandring i kulturresevatet där ett mycket intressant arbete pågår med att återskapa landskapet så som det såg ut på 1820-talet. Förutom att berätta om pågående arbete och planer framöver gav Krister oss en kunnig lektion i agrarhistoria.

Efter lunch delades vi in i grupper utifrån olika intressen och fick möjlighet att veta mer om arbetet med djurhållningen, byggnaderna, den pedagogiska verksamheten och slöjden.

Underhålls- och åtgärdsprogram för hembygdsgårdar

Länsmuseet Gävleborg har tagit fram ett underhålls- och åtgärdsprogram för Gästriklands hembygdsgårdar. Programmet är avsett att fungera som ett underlag för hembygdsföreningarnas underhållsarbete. De innehåller tre delar: byggnadsbeskrivning, skadeinventering och åtgärdsförslag. Med följer också en checklista för årlig kontroll. Programmen har blivit mycket uppskattade och är förstås även användbara för friluftsmuseerna. Länsmuseet åtar sig gärna att göra program utanför det egna länet. Ett program för en hembygdsgård med 15 byggnader på 10 mils avstånd från Gävle kostade 2008 15.000 kronor. Kontakta gärna Anna Lindgren på Länsmuseet Gävleborg om ni vill veta mera. Hon har tel 026-655621 eller anna.lindgren@xlm.se.